

Дзітгаратцыя і Мастацтва

ПРАЛЕТАРЫ УСІХ КРАЇН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕЙНІКАУ БССР

Год выдання 34-ы
№ 98 (2151)
5 снежня
ПАНЯДЗЕЛАК
Цана 4 кап.

С Ё Н Н Я - Д З Е Н Ь С А В Е Ц К А Й К А Н С Т Ы Т У Ц Ы Н

У С В Е Ц Е Н Е Б Ы В А Л А...

«У свеце не бывала такіх канстытуцый, як наша...»
Гэтыя лінінскія словы мы з гонарам успамінаем кожны раз, калі адзначаем Дзень Савецкай Канстытуцыі.

Канстытуцыя, кожны радок якой, падсумоўваючы і адлюстроўваючы новыя грамадскія адносіны ў нашай краіне, вынікае з лінінскіх заветаў, прасякнуты лінінскім духам, з'яўляецца увасабленнем лінінскай мары аб сацыялістычным народаўладдзі.

Мы святкуем трыццацігоддзе Асноўнага закона нашай сацыялістычнай дзяржавы на падыходзе да слаўнага Пяцідзесяцігоддзя Кастрычніка.

Хутка палова стагоддзя, я стала Краіна Саветаў нашай дэмакратыі і мажорыта чалавецтва.
У дзень, калі мы ўшаноўваем сваю Канстытуцыю, думкі скіроўваюцца на тыя заваяванні ў нашым народзе, думкі скіроўваюцца на тыя заваяванні ў нашым народзе, думкі скіроўваюцца на тыя заваяванні ў нашым народзе, думкі скіроўваюцца на тыя заваяванні ў нашым народзе...

Перамога ў нашай краіне народаўладдзя азначала перамогу самых высокіх ідэалаў чалавецтва. У нашым грамадстве вышэй за ўсё Мір, Праца, Свабода, Роўнасць, Брацтва і Шчасце ўсіх народаў. І гэтыя высокія ідэалы пакладзены ў аснову кожнага артыкула нашай Канстытуцыі.

Духовны росквіт чалавека — зарука духоўнага росквіту ўсяго грамадства.

Свет не перастае здзіўляць паслявовай выразнасцю ў нашай дзяржаве складанай і пытаній — нацыянальна-нацыянальнага пытання. Раўнапраўнасць грамадзян СССР, незалежна ад іх нацыянальнасці і расы, ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця з'яўляецца непарушым законам, — урачыста абвешчана ў Канстытуцыі СССР. — Якое б то ні было права ці ўскоснае абмежаванне праваў або, наадварот, устанавленне прамых ці ўскосных пераваг грамадзян у залежнасці ад іх расавай або нацыянальнай прыналежнасці, таксама як усякая прывадаваць расавай або нацыянальнай выключнасці, або няравнасці і пагарды — каруюцца законам.

Небывалыя, грандыёзныя дасягненні савецкіх народаў ва ўсіх галінах грамадскага, эканамічнага, культурнага жыцця — вось яны, высокія ажыццяўлення лінінскай нацыянальнай палітыкі, вось яны, жывое увасабленне прынцыпаў, скацінцэпаваных у строгіх і простых словах Асноўнага закона найвышэйшай у свеце дзяржавы.

Грамадства, пабудаванае на прынцыпах, за якія стагоддзі змагаліся лепшыя людзі чалавецтва, стварыла выдатны ўнёсак для духоўнага росквіту кожнага члена грамадства, для вывучэння і развіцця самых прыгожых якасцяў характэрных для чалавецтва, ператварэнне яе з прывілейнага ў дэмакратычнае ўсяго грамадства, усіх народаў, што населяюць нашу краіну, — адно з важнейшых дасягненняў сацыялістычнага дзяржаўнага ладу.

Добрая і ўсё большая слава ідзе па краіне і далёка за межамі яе пралітаратуры і тэатру, жывага і музычна тэлевізійнага Беларускага народа. Слаўная гісторыя тэатра імя Якуба Коласа, саркагадоддзя якой прывесчылі мільяны людзей, змяшчэння сёння ў нашай газеце, — іскравы прыклад таго, на што здольны народ, акрылены і натхнены Кастрычнікам. Сын і ўнукі сярнянныя Беларусі, гордыя, але цёмныя Беларусі, што стагоддзі змагаліся за права «людзкіх звання», сталі стваральнікамі выдатнага мастацтва, вытокі якога — у глыбінях народнага жыцця, дасягненні якога, — на вышынях, даступных у мастацтве не кожнаму.

Так, нам ёсць чым ганарыцца ў пярдэздзень Вялікага Пяцідзесяцігоддзя! Нам ёсць за што ад сэрца падзякаваць партыі, за якой ішлі і ідзем мы дарогай Кастрычніка!

Спраўды гіганцкіх Лесавых дзясятку Беларускай народ за пяцідзесяцігоддзі! Нам ёсць за што ад сэрца падзякаваць партыі, за якой ішлі і ідзем мы дарогай Кастрычніка!

Нашы няпрояслены «сябры» за мяжой іны раз «спадзяваюцца» Беларускаму, смуткуюць за поведку таго, што Беларусь «у рабстве» ў Маскву. Рагун нас, божа, ад такіх сяброў, а ворагаў мы як-небудзь адолеем!

Сёння ў нас ёсць асабліва нагода ўспомніць подзвіг Беларускага народа ў Вялікую Айчынную вайну. За мужнасць, за гераізм у барацьбе супраць фашысцкіх акупантаў, за выдатныя поспехі ў аднаўленні горада і ў развіцці народнай гаспадаркі сталіца Савецкай Беларусі Мінск узнагароджаны ордэнам Леніна. І калі мы думем пра тое, што натхняла тысячы і тысячы мінчан у самых суровых выпрабаваннях і ў гады мірнай працы, мы зноў і зноў ўспамінаем, што галоўнае ў нашых сэрцах — палыманы савецкіх партыянаў, пацупіць самі аднаўлялі, імя якой — СССР, непарушнасць нашых дум і імкненняў з думамі і імкненнямі партыі.

Савецкая Канстытуцыя — увасабленне ўсяго самага дарагога для нас у нашай дзяржаве, у нашым ладзе. Восі чому так радасна адзначаем мы яе трыццацігоддзе.

НА СЦЯГУ МІНСКА — ОРДЭН ЛЕНІНА

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОўНАГА САВЕТА СССР АБ УЗНАГАРОДЖАННІ ГОРАДА МІНСКА ОРДЭНАМ ЛЕНІНА

За мужнасць і гераізм, самаадданую партызанскую барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі працоўных горада Мінска ў Вялікай Айчынай вайне і за поспехі, дасягнутыя ў аднаўленні горада і ў развіцці народнай гаспадаркі, узнагародзіць горад Мінск ордэнам Леніна.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмуль,
3 снежня 1966 г.

Гэты здымак зроблены ў Мінску ў ліпені 1944 года, адразу пасля вызвалення горада ад гітлераўцаў. Ідуць партызаны, ідуць тыя, хто наваў перамогу ў тыле ворага. Фатаграфія не ўнікальная, яна шмат разоў з'явілася на выставках. Але ўсё роўна, кожны ні глядзіш на яе — яна хавае з сабой першага ўражанні.

3 УЗНАГАРОДАЙ ЦЯБЕ, РОДНЫ ГОРАД!

Уладзімір КАРПАУ

ГОРАД — гэта перш за ўсё людзі, якія закладалі яго, будавалі, баранілі ад нягоды, забывалі яму славу. Горад як бы акумуляіруе ў сабе біяграфіі, лёсы і нават характары людзей. Спраўды, хіба за памяцямі лінінградцаў, масквіч, мінчанін, адсіст не стаць іх горады? Стаяць, вядома. Хіба жонка, скажам, уявіць Ленінград без штурму Зямляна Палаца ў вёскавым сямнаццацім або Мінск без гераічнага падполля часоў Вялікай Айчынай вайны? І чым багачыя гісторыя горада, тым выразней праступае гэты сувязь-адзіства.

Адначасна горад — гэта і нешта большае, чым проста людзі, якія жывуць у ім. З яго для гараджан пачынаецца Радзіма. Ён — частка Радзімы.

Мінск... Яго гістарычныя шляхі-дарогі былі кампаніяй, крутыя, часта палітыя крывяны. Вельмі ўжо на бокі скрыжаванні паставілі яго гісторыя. Вельмі шмат ад яго прыходзіла адбівацца, каб абараніць права самому выбіраць сваю будучыню. Але і тады, рэдка пераможаны, ён ніколі не здаваўся. І тады, лёгчы не раз руінамі, палілішчымі, ён заўсёды ўзняўся з іх дужэйшым, чым быў да таго. І тады пад самым ціскам, нават убогім абліччам угадваўся яго багата, высокая душа.

Перамогі пачалі прыходзіць да яго толькі пасля Кастрычніка. У бах за

Кастрычнік ён стаў рэвалюцыйным сэрцам Беларусі. У змаганні за Савецкую ўладу, за новае жыццё — сталіцай Беларусі, яе гонарам і славай. Лёс Мінска ў пачатку Вялікай Айчынай вайны склаўся трагічна. Ужо на пяты дзень вайны наша 13-я армія вяла баі ў Мінскім умацаваным раёне. Баі жорсткія, крываваы і няроўны. На чатыры стралковыя дывізіі, што прыкрывалі Мінск, навалялася пяць нямецкіх танкавых.

Асабліва мучна, пераходзячы ў контратакі, біліся з ворагам Сотая стралковы дывізія і зводны пацітытны атрад генерал-лейтэнанта І. Болдына. Аднак сілы былі няроўныя, і 29 чэрвеня гітлераўцы прарвалі да ахоплення горада, разбураючы бамбжэжамі і артбестралам горада.

Вайна, магчыма, як нішто іншае, агаляе вартасць людзей. Вайна — выпрабаванне, жорсткае і няўмольнае, выпрабаванне страхам, нястачамі, агнём і болем. Гвалтоўна ўварваючыся ў жыццё, вайна ўсё змяняе: пераключае падзеі на большую хуткасць, дае страшную сілу выпадку, ставіць жасце людзей у залежнасць ад яго, прымушае па-новаму глядзець на кроў, смерць і заўтрашні дзень. Яна гарце адных і, наадварот, разбывае другіх, яна аддае адных далёка назад, другіх робіць героямі.

А Мінск?

Нягледзячы на тое, што гітлераўцы бітком наблілі турмы, стварылі канцэнтрацыйныя лагеры і гета, уявілі сістэму заложніцкай і круговай парку, у Мінску з першых дзён акупацый разгарнулася непрыкмыма барацьба. У розных раёнах горада, на чыгуны і прадпрыемствах, якія немцам удалося пусціць, узніклі падпольныя партыяныя і камсамольскія групы. Партыёты выводзілі са строю абсталяванне, ламалі інструменты, вынісілі або псевалі гатовыя вырабы, сыравіну, матэрыялы. На заводзе імя Мяснікова і Кастрычніцкай рэвалюцыі яны ўзарвалі важнейшыя цэхі. Запалала вулканізацыйная фабрыка. Выбухі партыёты знішчылі машыны, аддаўленне маслазавода, генератары на электрастанцыі... У час бітвы пад Масквою на Мінскім чыгуначным вузле сабралася больш трохсот паравозаў. Падпольшчыкі-чыгуначнікі вывелі са строю амаль палову гэтай паравознага парка, а крыху пазней узарвалі водаправодную сетку на таварнай і пасажырской станцыях.

Партыёты стварылі свае друкарні. Па радыё злівалі зводкі Савецкага Інфармбюро і распаўсюджвалі срод насельніцтва. У май сарок другога ўбачыла свет падпольнае «Звязда».

На пахаванні адной з навчальных падпольшчыцкай немцы генерал Шперлінг у 1943 годзе прызнаўся, што толькі на гарадскіх вуліцах знайшлі сваю смерць тысячы шасцятсот селдот, афіцэраў і акупацыйных чыноўнікаў. Пад Мінскам былі знішчаны гарадскі камісар Л. Эрнэстінгер, урадавы інспектар Г. Клозе, начальнік абласной жандармерыі К. Кала. У Мінску — афіцэры авіяштыба лётнай групы № 31 537. У час банкету была

ўзарвана сталовая СС, крыху пазней — сталовая зямельнага ўпраўлення, рэстаран на вакзале, афіцэрская гасцініца...

Партыёты знішчылі генеральнага ката Беларусі Вільгельма Куба і многіх яго паслугачоў з лагера Беларускай буржуазных нацыяналістаў.

Падпольшчыкі-мінчане вялі разведку і контрразведку, здобывалі сакрэтнейшыя дакументы, планы, карты, разлагалі воінскія часткі праціўніка. Яны з-пад носа ў вартавых уцялялі самалёты на аэрадроме, прыводзілі дыверсіі на чыгуны, шашы, падлілі немцыскія склады, арганізоўвалі ўдэкі ваеннапалонных.

З горада ў партызанскія ласы ішлі зброя, вопратка, медыкаменты, рулонныя паперы і друкарскі шрыфт. Па сіле народнага супраціўлення падполле Мінска — адна з тэрыянаў з'ява. У барацьбе тут прымаў удзел тысячы. Толькі ў адной, напрыклад, камсамольскай арганізацыі «Андрэя» налічалася звыш трохсот падпольшчыцкаў.

І шчы. Толькі за верасня 1943 па чэрвень 1944 года ў партызанцы з Мінска пайшоў дваццаць тысяч узброеных мінчан. Яны сталі часткаю многіх і многіх партызанскіх атрадаў і брыгад.

У дзень вызвалення Мінска дваццаць тысяч партызан занялі пазіцыі каля горада і вялі наступныя баі з рэшткамі немцыскіх дывізіяў, што прабавалі працаваць з акружэння. Толькі з другога па трэцяе ліпеня мінскія партызаны захапілі ў палон больш за шэсць тысяч салдат і афіцэраў праціўніка...

ТАК, горад перш за ўсё — гэта людзі, і я вшчуну мінчан, чыі мужнасць змаганне праславіла Мінск у час вайны, а самаадданая праца — у міры. З высокай узнагародай цябе, Мінск!

КАНЕЦ ЛІСТАПАДА — ПАЧАТАК СНЕЖНЯ 1941 ГОДА

Цяжка дні перажывае Айчына на шырыні 300 кіламетраў ад Масквы да мора да Новамасквы, што ў 50 кіламетрах на паўночна-заходнім узбродзе р. Пятраўскага ў дэлях камандавання разгарнулася другое «генеральнае наступленне» на Маскву, наступленне, названае ў аператыўных варожых дакументах кодавай назвай «Тайфун».

Піацінскія стадыёны абдуці немца-фашысцкіх браніраваных войск абхапілі сталіцу нашай Радзімы.

З поўначы навісілі 3-я і 4-я танкавыя групы генералаў Гота і Гейнера. Выбіваючы на канал Масква — Волга, захапішы Яхрму і Красную Палюну, яны ўшчыльную падшлі да станцыі Лобня і Сходня, а ў Краснай Палюне нават паставілі цяжкія дальнобойныя гарматы і наваля іх на Крэмуль.

З поўдня, абшыюшы з усходу Тулу і перарэзшы аўтастрадаў ад Серпухова, наіскала на Капыру магутная 2-я танкавая армія генерала Гудэрзіана.

Працуючы перамогу, начальнік генеральнага штаба сухпутных войск рэйха генерал Гальдэр пісаў: «Фельдмаршал фон Бок асібіта кіруе ходам бітвы пад Масквой са свайго перадавага каманднага пункта».

Радасць была заўчаснай: ужо на пачатку гэтага другога «генеральнага наступлення» немца-фашыскае камандаванне адчула перадавольную сілу воінскага духу савецкага салдата. Не на жыццё, а на смерць змагаліся воіны Заходняга фронту, пагероўска адстойваючы кожную пядзю зямлі. Не знайсці слоў, каб сказаць, як цяжка ім даводзілася. Бо вораг у той час перавышаў нашы войскі па колькасці амаль у 2 разы, па зброі і мінаметах — у 2,5 раза, па танках — больш чым у 1,5 раза, а на напрамках галоўных удараў гітлераўцаў — клінскім, валакаламскім, істраўскім, тудзкім, кашырскім — яшчэ больш. Толькі савецкая авіяцыя па колькасці самалётаў у 1,5 раза перавышала нямецкую, але згома значна саступала ў лётных і баявых якасцях.

«Тайфун» заклінуўся ўжо ў самым пачатку. Стомлены і парадзельны войскі Заходняга фронту пад камандаваннем генерала арміі Г. К. Жукава вялі няроўны бой з ворагам і, нягледзячы на сваю малалікасць, наняслі яму саружнальныя ўдары. З кожным днём гітлераўцы трапілі ў наступленні і ў пачатку снежня канчаткова выдзіліся. «Ціпер нават у стаўцы Гітлера раптам зразумелі, што вайна ў Расіі па сутнасці справы толькі пачынаецца».

ДА 25-ГОДДЗЯ РАЗГРОМУ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАУ ПД МАСКВОЙ

Мікалай АЛІКСЕЕУ, пісьменнік, генерал-маёр інжынерных войск у адстаўцы, удзельнік бітвы за Маскву.

І ўсё ж, калі паўночнай і паўднёвай танкавых групіроўні вышлі на «спартую прамоу» да Масквы, фельдмаршал фон Бок, каб дагэдзіць аварыішэламу Гітлеру, пайшоў на банкі. Ён вырашыў адным махам «сончыць» за Масквой». І 1-а снежня нанёс па флангах 5-й арміі генерала Говарара, якая прыкрывала Маскву ўздоўж Мінскай аўтамагістралі, — два моцныя ўдары, першы на поўначы ад Нара-Фамінска на Апраўлеўку і Галіцына; другі з раёна на паўночны ўсход ад Званіградска — на Галіцына і Адзіноцава. Фон Бок разлічваў цалкам акружыць і знішчыць знісленую абарончымі баімі 5-ю армію, а разам з ёй і штаб Заходняга фронту, які знаходзіўся тады паміж Галіцына і Адзіноцава, а затым рушыць групіроўні Гейнера і Гудэрзіана і разам з гэтымі войскамі задушыць Маскву. Зноў не атрымалася!

Нягледзячы на тое, што абедзве варожыя групіроўні прарваліся на флангах 5-й і 33-й арміяў, нягледзячы на тое, што гітлераўцы ў некалькі разоў перавышалі сілы арміі, — 3-4 снежня вораг і тут быў разбіты і адкінуты за лінію ранаішыага фронту.

Было цяжка. Усяму свету здавалася, што Савецкая Армія страціла ўсе сілы і ледзь-ледзь трымаецца на нагах, што яшчэ адзін моцны удар немца-фашысцкіх танкавых групіроўні з поўначы і з захаду, і Савецкая Армія адступіць на ўсход, здасць Маскву...

Масква ўстаяла! Савецкая Армія вытрымала гэтыя ўдары і не адступіла. Камуністычная партыя ў гэты цяжкі для Радзімы час сімвалізавала абаронцаў Масквы і павяла іх у вялікае контрнступленне.

За гэтую гістарычную падзею — падрыхтоўку Масквоўскага снежанскага контрнступлення 1941 года і вызначнае моманту яго пачатку — трэба сказаць вялікае дзякуй Стаўцы Вярхоўнага Галоўнакамандвання, якую ўзнаваў І. В. Сталін, і камандаванню Заходняга фронту. Яны своечасова забавылі, што маральны дух гітлераўскага войства падае, правільна выбраў час для контрнступлення і напрамак першых контрудараў — па танка-

І КЛЯТВУ ВЕРНАСЦІ СТРЫМАЛІ

Мікалай АЛІКСЕЕУ, пісьменнік, генерал-маёр інжынерных войск у адстаўцы, удзельнік бітвы за Маскву.

Вялікіх групіроўнаў. Камандаванне Заходнім фронтам — камандзіраў генерал арміі Г. К. Жукаў, члены Ваеннага Савета М. А. Булгака і С. С. Халоду, начальнік штаба генерал-лейтэнант В. Д. Скалоўскі, начальнік аператыўнага аддзела генерал-маёр В. В. Галушкевіч — яшчэ ў ходзе самых напружаных абарончых баёў пад Масквой распрацавала і 30-га лістапада 1941 года прадставіла Вярхоўнаму Галоўнакамандванню план контрнступлення.

У 11 гадзін 5 снежня прагучалі першыя выстралы гэтага вялікага гістарычнага контрнступлення на участку 29-й арміі Калінінскага фронту. Пасля 30-мінутнай артылерыйскай падрыхтоўкі армія нанесла ворагу моцны удар, наступваючы на горад Калінін з поўначы і захаду, і ў 14 гадзін на захад ад яго фарсіравала па ледзе Волгу.

Марознай раіанцай 6-га снежня перайшлі ў контрнступленне арміі правага боку Заходняга фронту — а самага Вахонна, дзе Волга насчыла сваімі водамі Масквоўскае мора, да Краснай Палюны, дзе цяпер ужо мёртвымі сталі магучыя немцыскія гарматы далаёга бою, накіраваныя на Крэмуль.

7 снежня раіанцай з той жа сілай грмынула артылерыя 16-й арміі і баіцы ўзяліся за ўдзел у развіцці наступлення і Валакаламскай шашы, са знішчальнай лютасцю кінуліся на ворага. На левым баку фронту ў гэтыя ж дні войскі Гудэрзіана былі адкінуты ад аўтамагістралі Серпухова — Тула. Коная група генерала П. А. В. Болдына пагналі іх у паўднёва-заходнім кірунку.

Страх і замяшанне пасяла ў ворага контрнступленне савецкіх войск. Генерал Гальдэр ужо 8 снежня ў сваім дзёніку канчаткова вынес прысуд плану «Тайфун»: «3 фельдмаршалам фон Бокам я абмяркоўваў становішча на участку фронту групы арміяў. Вынікам гэтага абмеркавання з'явілася выснова: «Група арміяў ні на адным участку фронту не ў стане стрымаць буйнае наступленне».

Вялікіх групіроўнаў. Камандаванне Заходнім фронтам — камандзіраў генерал арміі Г. К. Жукаў, члены Ваеннага Савета М. А. Булгака і С. С. Халоду, начальнік штаба генерал-лейтэнант В. Д. Скалоўскі, начальнік аператыўнага аддзела генерал-маёр В. В. Галушкевіч — яшчэ ў ходзе самых напружаных абарончых баёў пад Масквой распрацавала і 30-га лістапада 1941 года прадставіла Вярхоўнаму Галоўнакамандванню план контрнступлення.

У 11 гадзін 5 снежня прагучалі першыя выстралы гэтага вялікага гістарычнага контрнступлення на участку 29-й арміі Калінінскага фронту. Пасля 30-мінутнай артылерыйскай падрыхтоўкі армія нанесла ворагу моцны удар, наступваючы на горад Калінін з поўначы і захаду, і ў 14 гадзін на захад ад яго фарсіравала па ледзе Волгу.

Марознай раіанцай 6-га снежня перайшлі ў контрнступленне арміі правага боку Заходняга фронту — а самага Вахонна, дзе Волга насчыла сваімі водамі Масквоўскае мора, да Краснай Палюны, дзе цяпер ужо мёртвымі сталі магучыя немцыскія гарматы далаёга бою, накіраваныя на Крэмуль.

7 снежня раіанцай з той жа сілай грмынула артылерыя 16-й арміі і баіцы ўзяліся за ўдзел у развіцці наступлення і Валакаламскай шашы, са знішчальнай лютасцю кінуліся на ворага. На левым баку фронту ў гэтыя ж дні войскі Гудэрзіана былі адкінуты ад аўтамагістралі Серпухова — Тула. Коная група генерала П. А. В. Болдына пагналі іх у паўднёва-заходнім кірунку.

Страх і замяшанне пасяла ў ворага контрнступленне савецкіх войск. Генерал Гальдэр ужо 8 снежня ў сваім дзёніку канчаткова вынес прысуд плану «Тайфун»: «3 фельдмаршалам фон Бокам я абмяркоўваў становішча на участку фронту групы арміяў. Вынікам гэтага абмеркавання з'явілася выснова: «Група арміяў ні на адным участку фронту не ў стане стрымаць буйнае наступленне».

Вораг адступаў. Адступаў, прыкрываючыся моцнымі ар'ергардамі, усё знішчаючы і спальваючы на шляху свайго адыходу. Злоцьце тэаю

ВЕЧНАЯ СЛАВА! ВЕЧНАЯ ПАМЯЦЬ!

Пахаванне астанкаў Невядомага салдата ля Крэмульскай сцяны

З снежня масквічы схілілі галовы перад адным са сваіх герояў — Невядомым салдатам, які загінуў у суровыя дні снежня 1941 года на подступах да сэрца Радзімы.

Апоўдні з 41-га кіламетра Ленінградскай шашы, дзе здзейсніў свой подзвіг Невядомы сын Радзімы, на плошчу Беларускага вакзала быў дастаўлены яго прах. Артылерыйскі лафет з труной паловна рухавца за бронетранспарцерам. Адаючы воінскія ўшанаванні партыёты, побач ідуць салдаты з роты ганаровай варты. Услед за артылерыйскім лафетам ідуць героі абароны Масквы, якія ўжо даўно знялі ваенныя шынялі, — рабочыя, інжынеры, вучоныя.

Жалобная працясі спыняецца на Манежнай плошчы, ад краю да краю залюбянай народам. Пачынаецца ўрачыста-жалобны мітынг.

На трыбуну — таварышы Г. І. Воранаў, А. П. Кірыленка, К. Т. Мазур, А. Я. Пельш, М. В. Падгорны, М. А. Суслэй, А. М. Шалепін, Д. Ф. Усцінаў, І. В. Капітонаў, Б. М. Панамароў, відныя савецкія военачальнікі, прадстаўнікі грамадскасці Масквы.

Мітынг адкрывае ўступным словам першы сакратар МГК КПСС М. Р. Ягорчынаў.

Ла мікрафона адзін з герояў бітвы за Маскву Маршал Савецкага Саюза К. К. Ракасоўскі. Многа, вельмі многа салдат, сержантаў, старшыняў, афіцэраў і генералаў, скажаў ён, не дашлі з намі да Берліна і Эльбы. Але яны назаўсёды застануць у сэрцы народа. І якая гэта магіла ля Крэмульскай сцяны будзе вечным сімвалам самаадданнага служэння любімай Савецкай Радзіме, помнікам усім вядомым і невядомым героям, якія аддлі жыццё за нашу справядлівую справу.

На мітынг выступілі таксама Герой Сацыялістычнай Працы вальцшчык завода «Серп і молат» В. І. Дзюжы, намеснік дырэктара саўгаса «Ступіньскі» Герой Савецкага Саюза А. А. Булахаў, Л. Т. Касмадзям'янская — маці Герою Савецкага Саюза Зойі і Аляксандра Касмадзям'янскіх, радавы воіск Масквоўскага гарнізона, выдатнік баявой і палітычнай падрыхтоўкі Е. П. Сямёнаў, сакратар МГК ВЛКСМ В. П. Трушын.

Пад трохзвонны артылерыйскі салют труны спускаюць у магілу, а зямельніца ля Крэмульскай сцяны ў Аляксандраўскім садзе. Падзея чырвоная пакрывае і погляду прысутных адкрываецца мармуровая дошка. На ёй напісана: «Тут будзе пахавана савецкі помнік-магіла Невядомага салдата і залепны вечны агонь славы».

Запішыце ў народнае апалчэнне і мяне...

НЕБА МАСКВЫ

Яны перлі на ўсход. Не імчаліся, не ляцелі, не рухаліся, а менавіта перлі. Малецтва, загарылія, нахобныя, гарлавілі песні — і пра Германію, што «нед усімі», і пра п'якельную Афрыку. Танкі, аўтамашыны, самалёты, запраўленыя бензінам з усяе Еўропы, — тыя матары, на якія так спадзяваўся фюрэр, — надавалі ім нахобства, цынізму і самаўпэўненасці. Ад таго, што і сабыццям былі шчырава ў першыя дні паходу на ўсход, яны дэманстравалі, да тэрміну да іх у палон, спрабавалі часткава дадуць цукеркамі, дэманстравалі сваю культурнасць, як кожнай калоніі ў горадзе — мыліся, раздзялілі да пося, галіліся, падымалі боня падымалі да сваіх старанна адрасаваных мундзіраў, расставалі проста на адкрытым паветры магучыя паходныя радыёстанцыі, уключалі Маскву, да якой яны так ірваліся...

Масква перадавала музыку. Шмат музыкі, і кожны з іх уяўляў сябе хоць крышку Напалеонам, забываючы на тое, які лёс уручыце аб'яцанкам павяршы, павяршыўшы аб'яцанкам неадзінаго ў чалавечым абліччы, чыё гарлапаванне яны самі ж не слухалі, пераключыўшы ў гэты першы дні вайны сваё радыёпрыёмнікі на Маскву...

А ўсё гэта імі перлі тыя, што некалі збеглі з гэтай зямлі ад справадлівых кары развалючайнага народа, перлі, спадзючыся яшчэ сесці на колішыя свае котлішчы, помсціць тым, каго яны некалі лічылі сваімі рабамі. Яны спадзючыся, што ў «Новай Еўропе», якую абяцалі выдасці на аб'ядненні Пінера, ім дастанецца за іх лізбадствар калякі нарабаванага. І ў першыя ж дні яны падымалі доктара Гебельса, наладжвалі радыёперадачы для акупіраваных абласцей на мове, якой умо не валодалі яні след, везлі з сабой атруту духоўную ў выглядзе артыкулаў для «Мінскай газеты», якую затым назвалі «Беларускай газетай», — і гэта надавала ім смеласці (яшчэ б, як у сапраўднай «дэжарав» — нават газета сваё ёсць, значыць, будучы і партрэфі ва ўрэдзе, які яны фармавалі з дазволу сваіх гаспадароў).

Яны паслухалі перакладзілі на Беларускую мову (калі можна назвала мовой той эмігранцкі напавыдуманы, напавыхалашаны дыялект зраднічкі радзімы і памагаты ка-таў) прамовы доктара Гебельса і вавенія зводкі германскага радыё, у якіх гаварылася ў гэты першы дні іх знаходжання ў Мінску, што даблесныя павяртаны асы Германа Германіа сіддвалі бомбы на палаючы кварталы Масквы...

На вялікі жаль, аказаліся ў мям горадзе такіх, што павярзілі ў магучыя арміі, якую асацівала «Еўра» і спадзючыся, што фашысцкія асы дасягнулі неба Масквы...

Я сам бачыў аднаго такога тыпа. На трэці дзень акупацыі Мінска ён вярнуўся дахаты (а быў ён мабільна-вазні) і паказваў, усміхаючыся, як ён уваткнуў штык у зямлю перад салдатам, на справкі каго красавалася «З нашымі!»...

Адзак ішлі дні з днямі гэтага сорака цяжкага года — а паведманення аб куткім захопе Масквы, які гэта абяцаў фюрер, усё не было... Куды толкі падзвалі нахабная пыха і імкненне бліснуць культурнасцю!.. Яны — сіскі!

А між тым у падвале кватэры бачкі і сына Амельяноўку стаяў ці дэтэктарны, ці то батэрыяны лампавы прыёмнік. І на вуліцы Чарнышэўскага ў Мінску стала чуць, што Масква стаяць на сваім месцы, які і стаяла, што не так ужо і багата бомб падае на яе, што зусім не пельюць там кватэры, што ідуць на подступы да Масквы жорстыкі баў...

Па Мінску лютавала гестапа. Мінск уступіў у Барысбуж з акупітамі. На Камяроўцы стаяў кіёск, дзе прадавалі «Мінскер дайтунг» і нацыяналістычную «Мінскую газету». Нападальнік ад кіёска стаяў спалены савецкі танк — той самы стаяў танк, які прабіваўся праз Мінск на ўсход, і на брані гэтага танка ледзь ці не кожную паніцу з'яўляліся лістоўкі — то напісанія ад рукі, то аддрукаваныя на пішучай машыне. Лістоўкі заклікалі змагацца...

Гэта было чэцры стагоддзі назад, напрыклад разгору фашысцкіх арміяў пад Масквой.

І прыгладася мне гэта якраз тама, што ў тыя трывожныя дні сорака першага года велічын падзвіг Масквы гуртаваў савецкіх людзей усюды, дзе б яны ні сутыкаліся з фашызмам. На Маскву ў тыя дні былі

НЕПАДУЛАДНЫ АГНЮ

Алена МАЗАНІК,
Герой Савецкага Саюза

Святкуе беларускі народ. За мужнасць і стойкасць у гады Вялікай Айчыннай вайны, за поспехі ў мірнай стваральнай працы родны Мінск узнагароджаны орданам Леніна. У гэты радасны дзень хочацца выказаць словы падзякі нашай партыі і ўраду за высокую ўзнагароду.

...Больш дзвядцят гадоў людзі забываюць і ніяк не могуць забыць жахі апошняй вайны (спадзяёмся, што апошняй). Не могуць забыць, бо забыць нельга...

Гады вайны — страшныя гады. Шмат дэвалюе зазнаць тым, хто застаўся на часова акупіраванай немцамі тэрыторыі. Такі лёс выпалаў і мне. На свае вочы я бачыла, як гарэў Мінск. Бясконцыя бамбёжкі. Бежанцы ў лахманах, — клункам. Руіны, агонь, попель. Немцы, відаць, спадзяваліся, што пасля такога пекла беларускі народ будзе жыць пакарэла.

Але яны горка пралічылі. Яшчэ не паспел астыць пасля агнявой буры спены дамоў, як на іх з'явіліся першыя рукапісныя лістоўкі з заклікам біць фашысцкую поганю Гэта быў год нашга падполля. Мяне, як і тысячы другіх, у тыя дні вадзіла па зямлі покая.

Успамінаецца адзін пахмурны ранак ваеннай вясны. Па цэнтральнай вуліцы горада гуляе вецер. Балеюць шматкі намецкіх загадаў і аб'яў. Пакалыхваючыся, рухаюцца квадраты пяхоты чужынцаў.

У ТЫЯ ГРОЗНЫЯ ДНІ

Удзень і ўначы. Падмаскоўныя калгасы дамагаалі нам жыллі. З фабрык-кухань прывозілі на рубяж у вялізных тэрма-сгравах.

Сначатку не халала прака, ламоў, рыдлёвак, бо не прада-чылася такога прытоку людзей. І літаральна за двое-трое сутак Массавец арганізаваў масавую вытворчасць рознага шацнавага інструменту.

Паўмільёна працоўных сталіцы і Падмаскоўя сталі сапраўды чэцры стагоддзі прайшла з таго часу. А і зараз заплюшчу вочы — і бачу перад сабой пустыя вуліцы Масквы, перагароджаныя барыкадамі, з урослымі ў брук супрацьтанкавымі на-дубіямі, калючым дротам. А даўбамі, цэлыя арсеналы з гранат, бутэлькі з гаручай сумесцю. Усё гэта зроблена пад кіраўніцтвам і па плану гарадскога і раённых штабаў абароны, якімі па сутнасці з'яўляліся гарадскі і раённыя камітэты партыі, Массавец і райвыканкомы. Да абароны рыхталіся кожны квартал, кожны дом.

Так рукамі працоўных сталіцы і байцоў маскоўскіх вайсковых фарміраванняў Масква ператварылася ў непрыступную крэпасць.

Па маштабу, аператыўнаму і інжынернаму рашэнню абарончы збудаванні, па выкарыстанню ў ім сіл і сродкаў, уздзел населеныя Маскоўскага і інжынернага ўпраўлення, памятаю, кожны дзень прыходзілі масквічы са сваімі рацыяналізатарскімі прапановамі па ўдаскарнаванню абарончых работ.

Я, леашэня, генерал-лейтэнант інжынерных войск у адстаўцы.

Грымаць па брукі гітлераўскія аўтамашыны. Рэжкі святкі пагуду-леў. Фашысты зганяюць мінчан у райн-сквера Янін Купалы. Рыхтуецца чарговая расправа з савецкімі патрыётамі. Каля эшафота гаў-ляйтэр Беларусі, кат Вільгельм фон Кубэ...

Зяцята грымаюць у апошнія хвіліны жыцця нашай савецкай людзі. Змораны, абясцелены катаваннямі, яны — сама мужнасць.

На вочы нашы напывае слэзьмі боль, гнэў. І мы моўчкі клянемся адпомсціць за сваіх братоў і сесцёр...

Вечарам гэтага ж дня ў афіцэрскім казіно генеральнага камісарыята — банкет. Тосты за Гітлера, тосты за Кубэ і Іх халубэ.

Апошнія тосты... Фашысты былі знішчаны патрыётамі-падпольшчыкамі. Тады ж быў акт маёй помсты. Я гордая тым, што ўласнымі рукамі здзейсніла акт помсты народа кату — гаўляйтэру Кубэ.

...Па роднай краіне прайшлі чырваназорныя вы-зваліцелі. Наш беларускі народ зноў узяўся за мірную працу.

У рунах, задымлены і пакалечаны, ляжаў наш нескораны, наш мужны Мінск. Сэрца сіцскалася, калі праходзіла па яго вуліцах, калісьці прыгожых і ўрачыстых. Але верылася, што ён залечыць раны, што ён стане яшчэ больш шчыльным і светлым, чым быў да вайны... І да падзвіга ваеннага ён дабавіў подзвіг мірны. І да падзвіга і школы, слабуція на ўвесь свет заводы і фабрыкі. Мінск стаў адным з прыгажэйшых гарадоў нашай краіны. Сталіца Беларускага прадэманстравала яшчэ раз усяму свету магучасць савецкага народа.

Радуе пліні стваральнай працы. Але часам сэрца сіддвалася ад думкі, што ёсць яшчэ за мяжой неведзі, якія жывуць злачынай думкай аб вайне...

У лесной выця на Ляго-шчыне чылі зладжвалі. Халубілі чылі выця ніжні, летам пасві кароў. А яшчэ — гра-ма чылівае ад бачы, — гэ-мова жудныя, нахобныя. А яшчэ граў. Усе вясковыя залі халубілі. Але, паўна, нішто не думалі тады, што і імяна буржуйскіх вядомых артис-там, лаўратам Сусветнага фестывалю моладзі, што чар-говыя тры адысеі з лубі-ва халубілі падысіра сэрца ва ўсіх кутках нашай вялікай Радзімы і за мяжой.

Мінскімі і разам з тым звычайным лёс. Звычайны лёс звычайнага савецкага хлопца. Мусілі быць чылівае. Пасля — праца ў Дзяржаўным народным арэстры БССР. І разам з ёю — прызнанне, вядомасць.

Арэстр амаль заўсёды ў дэпарта, ў раз'ездзе. Ніякай ён вярнуўся з вясняны, дзе даў некалькі канцэртаў у рай-нах і калгасных вобласці. Гэ-та здымаў зроблены ў часе канцэрта іні адысеі з лубі-ва нагласа «Усё Камюналі-скага раёна». Усе дыржарныя працаўнікі — вясняны, буржуйскі, партыйна-арэстры.

Фота М. РУБІНШЭЯНА.

Я БЯСКОНЦА РАДЫ...

За выдатныя заслугі ў развіцці савецкай літаратуры, актыўную і плённую грамадскую дзейнасць і ў сувязі з 70-годдзем з дня нараджэння выдатнаму паэту, вядомаму эмаграду за ўмцаваннем міру ва ўсім свеце Мікалаю Сямёнавічу Ціханаву прысвоена званне Героя Савецкай Айчыннай Працы. Гэта высокая ўзнагарода ўвечнае вялікую шматгадоваму працу, якую паэт прынес у дар савецкаму народу, яго мастацтву.

— Я бясконца рады і велікі ўзрушаны гэтай узнагародой, — сказаў Мі-калай Сямёнавіч карэспандэнту ТАСС. — Для мяне яна азначае так многа, што я не знаходжу слоў, каб выказаць мой стан, адзінае значэнне ўсяго, што адбылося. Адно магу сказаць — узнагарода, якую, па праўдзе кажучы, я і не чакаў, з'явіцца новым велізарным стымулам у маёй творчасці, ва ўсёй маёй грамадскай дзейнасці.

Вялікае сардэчнае дзякуй савецкаму народу, Камуністычнай партыі і нашаму ўраду за такую высокую ацэнку маёй працы.

Фота М. РУБІНШЭЯНА.

ПРЫСВЕЧАНА ДНЮ КАНСТЫТУЦЫ

«Наша вясна ў мінулым і цяпер» — пад такою назвай адбыўся вечар у Харашым сельскім клубе Добрушкага раёна. Ён быў прысвечаны Дню Канстытуцыі і 50-годдзю Савецкай улады. На вечар былі запрошаны старэйшыя жыхары вёскі, якія арганізавалі і праводзілі гэты вечар.

З хваляваннем прысутныя праслухалі расказ 90-гадовага Р. Младзевца пра тое, якой была Харашуна да Канстытуцыі. Цяпер яе не пазнаць. Толькі за апошні час выраслі дзесяткі новых дамоў, клуб не па-мнілі, уступіў у дзейне водарправод. Намчаюцца будаўніцтва дзіцячага сада, бытавой майстэрні, ставай.

Яшчэ нладуна тут завыхаліся будаўнікі. У прададзены святэ Савецкай Канстытуцыі Дом культуры нагласа «Пінер» Капыльскага раёна ўрачыста расчыніў дзверы. Ён пабудаваны па гарадскому праекту. Глядзельная зала разлічана на 410 месца. Абсталявана шырокамаштаваным інсталяцыяна. Тут жа размешчана бібліятэка з малой пельчыннай залай. Спецыяльныя лакаі адрэдаваны для занятых гурткова мастацкай самадзейнасці.

Вечар, прысвечаны Дню Савецкай Канстытуцыі, адбыўся ў акруговым Доме абыцзаў.

У фазе дэманстравання тэматычнай выставы, прысвечанай Канстытуцыі. На ёй прадставлена шмат фотаздымкаў, дыяграмаў, якія расказваюць аб развіцці навукі, культуры, сельскай «аспадары нашай краіны за гады Савецкай улады».

Напярэдадні Дня Канстытуцыі мікрараён Нова-Барысава адкрыў новыя ніжні магазін — самы буйны ў горадзе. У магазіне вялікі выбар разнастайнага літаратурнага абсталявання спецыяльна адрэда, у якім сабраны інігі беларускіх пісьмемнікаў і паэтаў.

А. БЕНЯНСОН.

РАЗМОВА АБ МАЙСТЭРСТВЕ

Магілёўскія абласны Дом народнай творчасці сумесна з абласным аддзяленнем Саюза пісьмемнікаў БССР правалі семінар самадзейных нап-дзітараў і паэтаў-самадзейных Магілёўшчыны.

Разбор твораў самадзейных Магілёўшчыны зрабіў Мар'ян Наско, у амерыканскім тэатэру пачынаючых паэтаў прыйшоў адзін аператар абласнага аддзялення Саюза пісьмемнікаў БССР Пятро Шасцерыкоў.

А. ГОЛЫШ.

ТРЫ ВЫСТАЎКІ

У мінулую суботу ў Мінску былі адкрыты тры новыя выставкі. У Дзяржаўным мастацкім музеі свае работы паказваю мастакі тэатра, кіно і тэлебачання і беларускія акварэлісты. У мінскім салон-магазіне разгоруна персанальна выставіа вішэскага жывапісца У. Кухарава.

На вялікай рэтрспектыўнай выставі мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання, якая заняла ўсе залы першага паверха музея, можна бачыць асканав, што больш значныя асканавы, што больш ажыццёлены ў беларускіх тэатрах у пасляваенны перыяд. Тут работы старэйшых майстроў С. Нікалаева, В. Галубовіча, А. Марыска, Я. Чамадурава, Б. Малкіна, а таксама прадстаўнікоў маладшага пакалення мастакоў.

Мастацкую распрабоку асобных спян з беларускіх фільмаў «Масква — Теніся», «Вуліца малодшага сына», «Альпійская балада», «Трэцяя паке-та», «Праз могілкі» і інш. паказваю мастакі кіно Я. Ігнашеў, У. Дзямяншэў, В. Кубарэў і інш.

Упершыню ў выставі пры-маюць уздзел мастакі Беларускага тэлебачання. Яны прадставілі тэатральна-дыкарыйнае вырашэнне асобных спе-каляў, канцэртаў, эскізы каш-шомаў.

Гэтая выставіа прысвечана 50-годдзю Савецкай улады і па-пярэдніце ўсеважнай, якая будзе паказваць творчасць мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання ўсіх рэспублік.

Фав і антрэсолі музея занялі акварэлісты. Гэта першая рэспубліка такога роду выстаўка. Тут шмат работ ма-коў старэйшага пакалення Л. Лейтмана, В. Швірко, А. Волкава, А. Бельскага, А. Пасляўніча, Б. Малкіна і іншых. Новыя работы прадста-вілі маладыя. Маркучэна, што частка работ поўдзе на друго-ую Усеаюзную выставіа акварэлістаў, якая адбудзецца ў Маскве ў лістападным годзе, Масква і юблею паедаў у замеж-ня «камандзіроўкі».

Вораг не пройдзе!

КІНАЛЕТАПІС ВЯЛКАЙ БІТВЫ

Гэты здымак — пачаткі пра сваё франтавае аператар-ства буні ў сніжні 1941-га года — Ул. Цяслюк свята з-хоўвае...

Маскоўская шаша. Позні снежаньскі вечар. Я вяртаюся ў Мінск з чарговага камандзіроўкі. У святле фар кружачка, нбы матылі, сніжнікі. Пяршыла «дворнік» на шкле машыны. І, між-воля, адзін за адным напываюць увапніцы...

Па гэтай шашы больш як дваццаць пяць год назад мы адыходзілі з палачанка Мінска. Ніколі не забыць тых спякотных чэрвеньскіх дзён, паху дыму, рэву пікіруючых намецкіх самалётаў. А лёс рыхтываў нам новыя і новыя выпраба-ванні...

скоўскай, а Мінскай, бо гэта пад самай Маск-вой...

За акном, вось так, як зараз, падае снег. У пакоі не вельмі цёпла, і людзі сідзяць ці ў шы-нах, ці ў кежусе. Успыхваюць агенчыкі самекрутак. Кінааператары, што сабраліся тут, да вай-ны працавалі ў розных кутках краіны, потым змянілі чылівае радзіна на вайсковую...

Больш шчы тое, што трапілася дагэтуль у месце зроку нашых аб'ектываў, болам адгукалася ў сэрцы — зруйнаваныя, пакінутыя гарды, тысячы і тысячы бежанцаў... Былі, праўда, і радасныя кадры — падбігны фашысцкія танкі, трупы гіт-лераў, першыя кадры ваеннапалонных француз, Але дзень і ноч сэрца сіцскалася ад трывогі — немцы ідуць на ўсход, немцы пад Масквой.

Шэці тыдні жорстыкі, крывавае баёў. Абарон-чыя сталіцы падлілі насмерць. А потым стала зра-зума, што гітлераўцы выдхліся, што вось-вось наступіць пералом

І вось сідзяць мы, франтавыя аператары, з ка-лякоў грыхлёмбавам гарачы вар і гадэма — дзе, калі пачнецца контрастнае ўсплывенне. А што гэта буд-зе, мы ўпэўнены — Масква і наваколле сталіцы перапоўнены свежымі вайсковімі падраздзялен-нямі добра ўзброенымі, добра атрапымі. І мы таксама, відаць, невыпадкава атрымаем новае «узбраенне» — доўгафакуючыя аб'ектывы, якія дэвалююць апературу здымка з вялікай ад-легласці нават дробныя дэталі.

